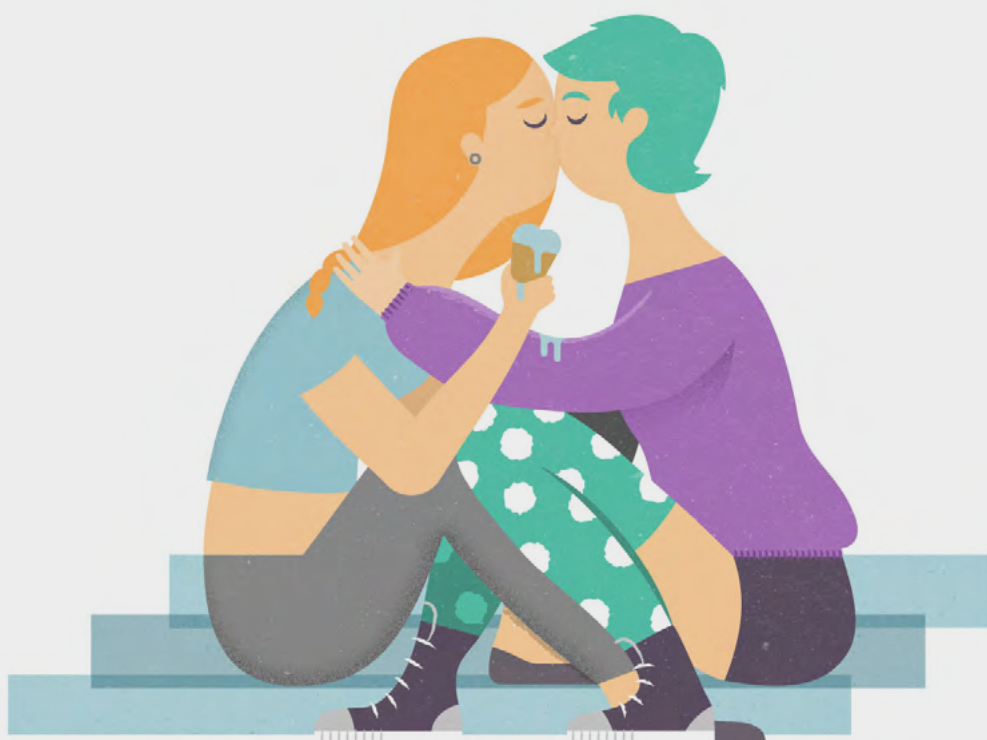

Hva inngår i dagens seksualitetsundervisning?

Et dypdykk i innholdet i seksualitetsundervisningen i skolen

Forfatter: Sex og samfunn

Utgitt april 2022

INNHALDSFORTEGNELSE

Innledning	3
Metode	4
Hoveddel	5
Hva er seksualitetsundervisning?	5
Elevene ønsker flere temaer i seksualitetsundervisningen	5
Hva ble det undervist om?	6
Elevenes svar på hva de hadde fått undervisning om	6
Lærernes svar på hva de hadde undervist om	7
Det undervises mest om seksualitet i naturfagstimene	7
Sterk økning i bruk av eksterne ressurser	8
Færre lærere ønsket medbestemmelse	8
Anbefalinger	9

INNLEDNING

Sex og samfunn har siden etableringen i 1971 jobbet for å sikre bedre tilgang til informasjon om seksualitet. Vi mener at blant annet at alle barn og unge må få god, oppdatert og alderstilpasset seksualitetsundervisning, og mener dette er avgjørende for at barn og unge får et mer realistisk og sunt forhold til kropp, seksualitet og til sine og andres forventninger.

For å lære mer om hvordan seksualitetsundervisningen er i dag og videre få innspill til hva elever og lærere ønsker seg for en bedre seksualitetsundervisning, har vi gjennomført en nasjonal undersøkelse hvor både elever og lærere har fått spørsmål om blant annet dette. Den ene undersøkelsen ble gjennomført i 2016 og 2017, mens den andre undersøkelsen ble gjennomført i 2021.

I februar 2022 lanserte vi den første av flere rapporter med funn fra undersøkelsen. Rapporten, med tittel [Seksualitetsundervisning i skolen. En kartlegging av elevers og læreres erfaringer og ønsker](#), viste at både elever og lærere ønsket mer og bedre undervisning, slik de også sa i 2016/2017. Mer spesifikt ønsket bant

annet elever gjennomgang av flere temaer og lærere ønsket mer kompetanse.

På bakgrunn av funnene har vi valgt å se nærmere på innholdet i dagens seksualitetsundervisning. I denne rapporten ser vi på hvilke temaer som blir gjennomgått i undervisningen, hvilke temaer elever ønsker seg mer av samt sammenligning av hva elever og lærere forteller. Resultatene sammenlignes også med svarene fra undersøkelsen vi gjennomførte i 2016/2017.

Vårt mål med denne rapporten er særlig å belyse elevenes egne ønsker når det gjelder seksualitetsundervisningen. Vi tror at det viktigste for å sikre barn og unge god seksualitetsundervisning er å tilpasse den til deres behov og til deres liv.

Maria Røsok
Daglig leder

Stine Solli
Leder for seksualitetsundervisning

METODE

Høsten 2021 sendte Kantar ut undersøkelser til både elever og lærere over hele landet. Totalt 10 000 elever i alderen 16-17 år mottok en SMS med spørreundersøkelsen. Elevene ble tilfeldig valgt fra Kantars befolkningsbase, stratifisert etter alder og kjønn. Til sammen svarte 1 140 elever på undersøkelsen, en svarprosent på 11,4%. Høyere alder ga høyere respons, og jentene hadde mye høyere svarprosent enn guttene (henholdsvis 17,2 % og 7,64 %).

For å kompensere for skjevheter i frafall ble resultatene vektet på kjønn og fylke. Data ble brutt ned i regioner (Oslo og omegn; resten av Østlandet; Sør- og Vestlandet; Trøndelag og Nord-Norge), kjønn (jente; gutt; annet¹) og alder (10. trinn; 1. trinn på videregående skole).

¹ For få respondenter oppga svaralternativet *annet*, og undersøkelsen ble kun vektet på jente og gutt.

Lærerundersøkelsen ble sendt ut ved hjelp av e-post til alle landets grunnskoler, totalt 3 160 skoler, og det ble sendt ut to påminnelser i løpet av innsamlingsperioden. Utvalget ble trukket fra Grunnskolens informasjonssystem (GSI).

I alt svarte 1 151 personer på lærerundersøkelsen, hvorav de fleste var lærere (97 %) og omtrent halvparten (47 %) jobbet i ungdomsskolen. Materialet er brutt ned på skoletype (rene barneskoler; rene ungdomsskoler; kombinasjonsskoler), størrelsen på skolene (firedelt), regioner (Oslo; Viken; Agder, Rogaland, Vestland, Telemark, Vestfold, Innlandet; Møre og Romsdal, Trøndelag, Nordland, Troms og Finnmark) og tidspunkt for når lærerne fullførte sin utdanning (før 1994; mellom 1994 og 2001; mellom 2002 og 2008; etter 2008).

HOVEDDEL

HVA ER SEKSUALITETSUNDERVISNING?

I *Snakk om det! Strategi for seksuell helse (2017-2022)*² viser Helse- og omsorgsdepartementet til Verdens helseorganisasjons definisjon av seksualitetsundervisning, som sier at seksualitetsundervisning er:

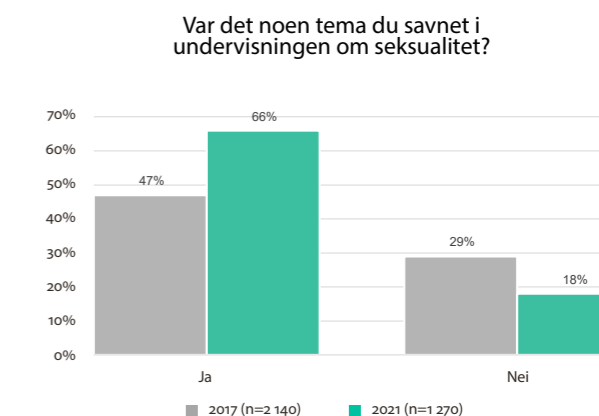
...en livslang prosess hvor individet tilegner seg informasjon og danner egne holdninger og verdier. Seksualitetsundervisning etter denne standarden omfatter temaer som seksuell utvikling, seksuell og reproduktiv helse, relasjoner mellom mennesker, følelser, intimitet, kroppsbilde og kjønnsroller. Det vektlegges at undervisningen skal respektere menneskerettigheter og mangfold, tilpasses barn og unges alder, kunnskapsbehov og kulturbakgrunn, oppmuntre til kritisk tenkning og kommunisere en positiv livsløpstilnærming til seksualitet. Undervisningen skal være fundert i vitenskapelig informasjon og bør diskutere konsekvenser av at menneskerettigheter/seksuelle rettigheter krenkes.

Seksualitetsundervisning omfatter altså mange temaer. I de nye læreplanene inkluderes ovennevnte temaer i flere fag; naturfag, norsk, engelsk, samfunnsfag, kroppsøving, musikk, KRLE (kristendom, religion, livssyn og etikk) og kunst og håndverk.

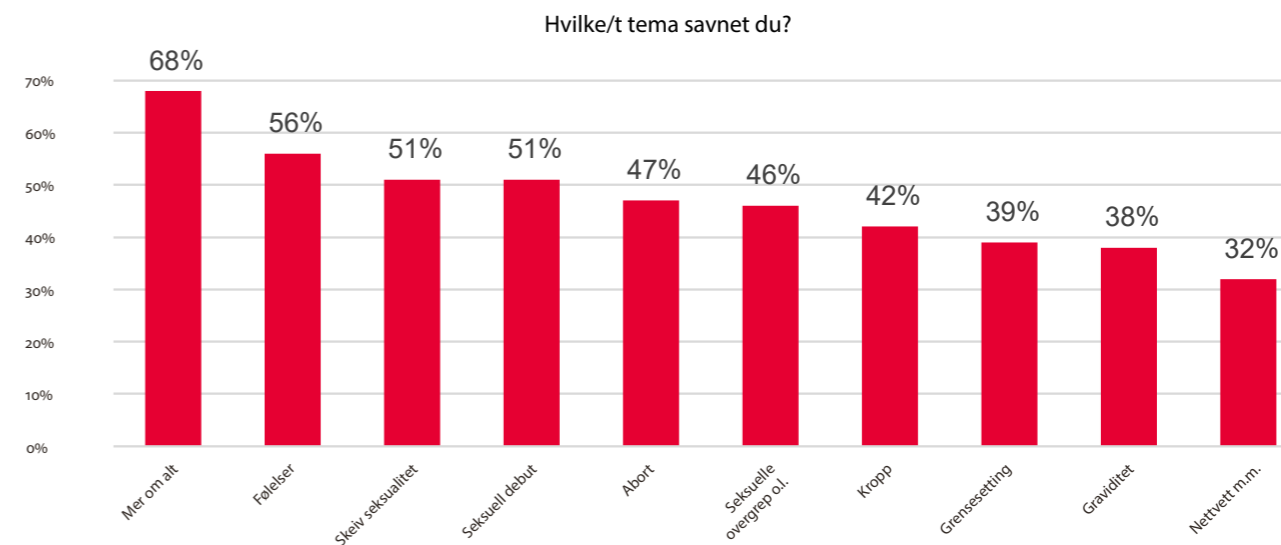
ELEVENE ØNSKER FLERE TEMA I SEKSUALITETSUNDERVISNINGEN

Resultatene fra elevundersøkelsen viste at elever både savnet temaer i undervisningen og hadde tydelige ønsker for hva de ville lære mer om.

Det var hele 66 % av elevene som oppga at det var temaer de savnet i seksualitetsundervisningen. Dette var en økning fra 47 % i 2017, se figur 1.

Figur 1: Andelen som i 2021 savnet tema i seksualitetsundervisningen sammenlignet med 2017.

Figur 2: Oversikt over hvilke tema elevene ønsket seg mer av i 2021 (n=881).

² Helse og omsorgsdepartementet. (2016) *Snakk om det! Strategi for seksuell helse (2017-2022)*.

Elevene som savnet tema i undervisningen ble deretter gitt muligheten til å oppgi hvilke/t tema de savnet. Som vist i figur 2, ønsket nesten 7 av 10 elever å lære mer om alt. I tillegg savnet over halvparten å få undervisning om følelser, skeiv seksualitet og seksuell debut.

Elevene som svarte annet (9 %) fikk muligheten til å skrive åpne svar om temaene de savnet. Dette er noen eksempler på svarene elevene ga:

- Sex og forventninger, at ikke alt er som det ser ut til i porno for eksempel
- Om å liksom elske seg selv, skam rundt sex osv
- Prestasjonsangst og ting rundt sex som ungdom aldri snakker om. Generelt mer om hvordan ekte sex foregår
- Vi lærte heller ikke så mye om prevensjonsmidler annet enn kondom
- Hvordan bli trygg på og ha sex, samtykke, være klar

Elevene ble også stilt et åpent spørsmål om hvilke temaer de mente burde inngå i seksualitetsundervisningen. Deres svar er grafisk fremstilt i figur 3.

Figur 3: Ordskyen viser hvilke temaer elevene mente burde inngå i seksualitetsundervisningen i 2021. Flere svar gir større skrift.

Elevene som besvarte vår undersøkelse i 2017 fikk også muligheten til å gi tilbakemelding i et åpent spørsmål, og vi ser at elevene i 2021 i større grad enn i 2017 oppga at de ønsket mer undervisning om seksuell identitet og kjønnsidentitet.

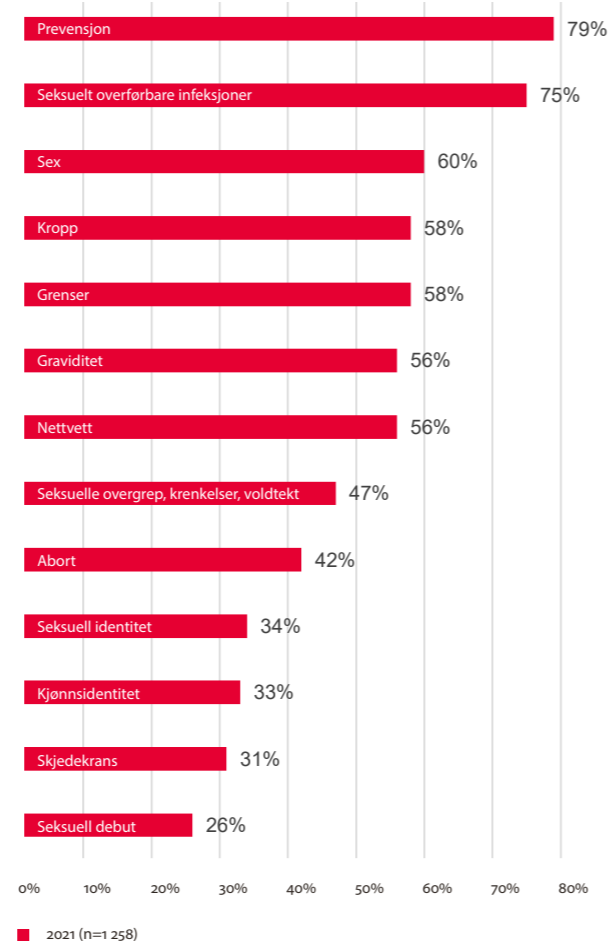
HVA BLE DET UNDERVIST OM?

Både elevene og lærerne ble stilt spørsmål om hva det ble undervist om, hvor de hadde mulighet til å krysse av så mange svaralternativer de ønsket.

Elevenes svar på hva de hadde fått undervisning om

Prevensjon og seksuelt overførbare infeksjoner var temaene som flest elever oppga å ha fått undervisning i. Deretter var det en del elever som hadde fått undervisning om sex, kropp og grenser, mens temaene skjedekrans og seksuell debut forekom i relativt liten grad. Sammenlignet med resultatene fra undersøkelsen gjennomført i 2017 var det likevel en nedgang i forekomsten av de ulike temaene. Kun temaet nettvett hadde flere fått undervisning i nå enn tidligere.

Hyppigste tema i seksualitetsundervisningen, ifølge elevene

Figur 4: De hyppigste tema som elevene hadde fått undervisning om i 2021.

Kun én av tre elever oppga at de hadde fått undervisning om seksuell identitet og én av fire hadde fått undervisning om seksuell debut, to temaer som over halvparten av elevene sa at de savnet undervisning om (se figur 2).

De fleste temaene var relativt likt representert i de ulike geografiske områdene. Likevel var det noen temaer som skilte seg ut, for eksempel hadde 43 % av elevene i Trøndelag og Nord-Norge hatt om seksuell identitet, i motsetning til kun 27 % av elevene i Oslo og omegn. Det var også flere i Trøndelag og Nord-Norge som hadde lært om nettvett (63 %) enn i Oslo og omegn (47 %). I tillegg oppga 63 % av elevene på Sør- og Vestlandet å ha fått undervisning om graviditet, mot 51 % oppga det samme i Oslo og omegn.

I tillegg ble det oppdaget gjennomgående kjønnsforskjeller. Flere av guttene oppga å ha fått mer undervisning i en rekke temaer sammenlignet med jentene. For eksempel mente 19 % av jentene og 33 % av guttene at de hadde lært om seksuell debut. I tillegg mente 39 % av jentene at de hadde lært om seksuelle overgrep/voldtekt, mens hele 55 % av guttene mente det samme.

I 2021 ble det for første gang spurt om elevene hadde fått undervisning om digital seksualitet. Det var totalt 33 % av elevene som oppga at de hadde hatt om dette i skolen. Til sammenligning hadde 45 % fått undervisning om digitale eller internettrelaterte overgrep. Dette tyder på at det er et større fokus på de potensielle negative sidene ved seksualitet på nett. Til sammenligning oppga 44 % av lærerne at de hadde undervist om digital seksualitet, mens 51 % hadde undervist om digitale overgrep.

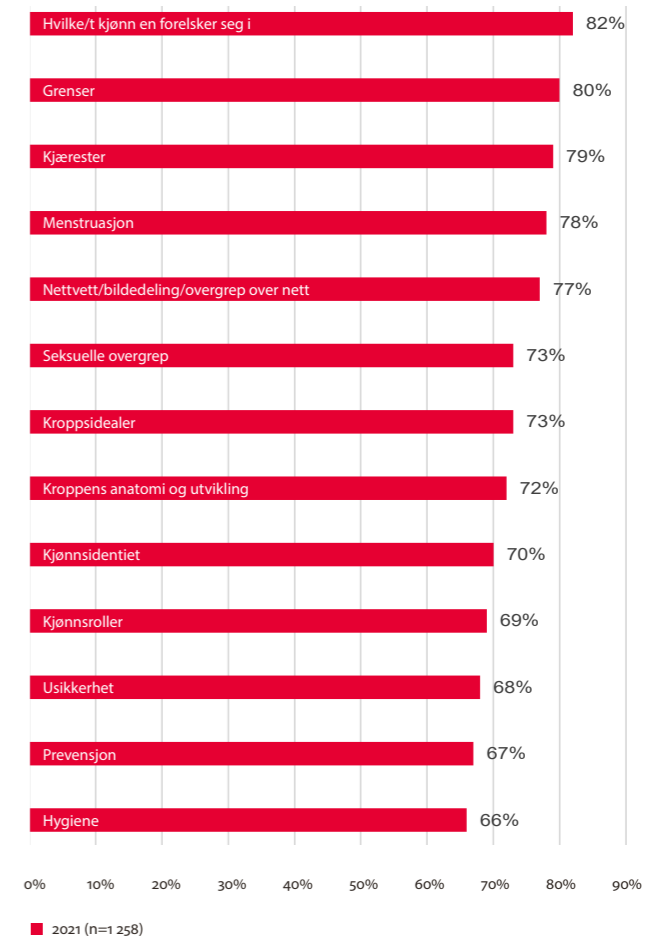
Lærernes svar på hva de hadde undervist om

For å kunne oppdage likheter eller forskjeller mellom elevers og læreres oppfatninger av seksualitetsundervisningen, ble også lærerne bedt om å oppgi hvilke temaer de hadde gjennomgått i undervisningen.

Det var flest lærere som oppga å ha gitt undervisning i temaene hvilke/t kjønn man forelsker seg i, grenser, kjærester, menstruasjon og nettvett. Som vist i figur 4, skiller dette seg fra elevenes svar der flest oppga å ha fått undervisning om prevensjon og seksuelt overførbare infeksjoner. Dette kan tyde på ulike oppfatninger hos elevene og lærerne om hva som inngår i seksualitetsundervisning og når seksualitetsundervisningen har foregått, som vil adresseres under. Samtidig var svaralternativene i elev- og lærerundersøkelsene noe ulike, som også kan ha gitt utslag i resultatene.

For eksempel så vi at temaene elevene ofte etterspurte (følelser og skeiv seksualitet) var temaene som flest lærere oppga at de hadde undervist om (kjærester og hvilke/t kjønn man forelsker seg i).

Hyppigste tema i seksualitetsundervisningen, ifølge lærerne

Figur 5: De hyppigste temaene som lærerne har undervist om i 2021.

DET UNDERVISES MEST OM SEKSUALITET I NATURFAGSTIMENE

Dersom vi sammenligner svarene i elev- og lærerundersøkelsen i 2021 oppga 75 % av elevene å ha hatt seksualitetsundervisning i naturfag, som ikke er veldig ulikt fra lærernes svar (80 %). Ser vi derimot på andelen for de andre fagene finner vi store forskjeller. Det var kun 7 % av elevene, men 24 % av lærerne som oppga å ha hatt seksualitetsundervisning i norsk. Videre var det kun 14 % av elevene hadde hatt seksualitetsundervisning i KRLE og/eller samfunnsfag, mot henholdsvis 51 % og 57 % hos lærerne.

De temaene elevene selv oppga at de hadde hatt mest om var prevensjon og seksuelt overførbare infeksjoner, som stemmer godt overens med at størstedelen

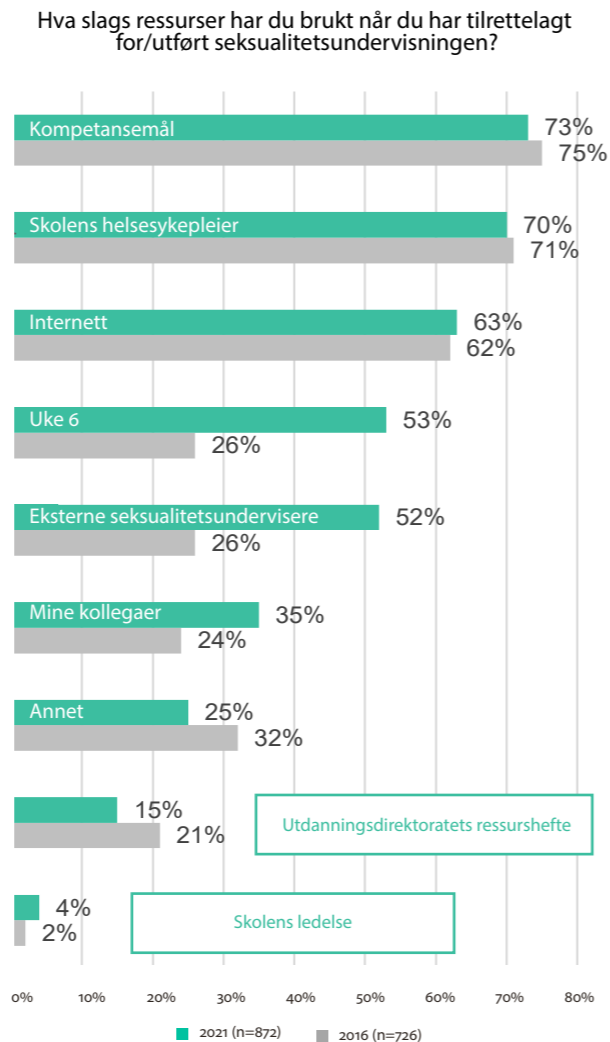
av seksualitetsundervisningen foregikk i naturfags-timene. Samtidig sa de fleste lærerne at de hadde snakket om *forelskelse, grenser og kjærestes*, temaer som ofte adresseres også i andre fag enn naturfag.

STERK ØKNING I BRUK AV EKSTERNE RESSURSER

Lærerundersøkelsen viste at kun 12 % av lærerne mente de fikk kunnskap om seksualitetsundervisning i sin utdanning og 70 % ønsket at kunnskap om og formidling av seksualitet som tema inngikk i lærer-utdannelsen. I tillegg oppga over 60 % at de ønsket tilgang til et tilrettelagt undervisningsopplegg. Både bruk av undervisningsmateriellet *Uke 6* og bruk av eksterne undervisere økte fra 2016 til 2021. I 2016 oppga kun 26 % av lærerne at de brukte *Uke 6*, mens denne andelen var hele 53 % i 2021. Lærere utdannet før 1994 var de som i minst grad benyttet seg av *Uke 6* og eksterne undervisere, henholdsvis 39 % og 37 %. Til sammenligning ble for eksempel eksterne undervisere brukt av 61 % av lærerne utdannet etter 2008.

I tillegg oppga kun 50 % av lærerne utdannet før 1994 at de brukte internett som ressurs, mot 69 % av de som var utdannet etter 2008. Undersøkelsen spurte ikke hvilke nettressurser som ble brukt.

Vi stilte også spørsmål om hvilke kilder lærere brukte for å få hjelp og informasjon i forkant av undervisningen, og fant at seksualitetsundervisningsmaterieell fra ulike organisasjoner i atskillig større grad ble benyttet som kilde i 2021 (67 %), sammenlignet med 2016 (44 %). 77 % av lærerne utdannet etter 2008 brukte materieell fra ulike organisasjoner, mot kun 49 % av lærerne utdannet før 1994. Samtidig brukte sistnevnte skolens helsesykepleier i større grad som kilde: 73 % av lærere utdannet før 1994 oppga dette, mens andelen hos de utdannet etter 2002 var på 65 %. Kun om lag halvparten av lærere utdannet etter 1994 oppga at de benyttet seg av kompetansemålene som kilde i forkant av seksualitetsundervisningen.

Figur 6: Ressurser brukt i tilretteleggelse/utføring av seksualitetsundervisningen i 2021 og i 2016.

FÆRRE LÆRERE ØNSKET MEDBESTEMMELSE

To av tre lærere (60 %) oppga at de synes elevene burde ha *ganske stor* eller *svært stor medbestemmelse* når det gjelder seksualitetsundervisningen. I 2016 var denne andelen 86 %. Lærere utdannet etter 2008 ønsket i større grad å gi elevene *ganske stor medbestemmelse* eller *svært stor medbestemmelse* (totalt 67 %), mot kun 46 % av lærerne utdannet før 1994. Det var 44 % av elevene som mente at seksualitetsundervisningen kunne blitt bedre dersom elevene selv fikk være med på å utforme undervisningen i større grad, en økning fra 38 % i 2017.

ANBEFALINGER

I 2021 oppga hele 66 % av elevene at de savnet ulike temaer i seksualitetsundervisningen, en stor økning fra 47 % i 2017. På bakgrunn av dette har vi i denne rapporten sett nærmere på hva det er gitt undervisning om og videre hva elevene ønsker mer av. Hva er det som kan bidra til at seksualitetsundervisningen blir slik elevene ønsker?

På bakgrunn av dette har vi følgende tre anbefalinger:

- Vi må ha en felles forventning til seksualitetsundervisningen
- Undervisere må holde seg oppdaterte
- Vi må i større grad lytte til elevenes ønsker og behov

FELLES FORVENTNING TIL SEKSUALITETSUNDERVISNINGEN

Som nevnt i definisjonen fra Verdens helseorganisasjon omfatter seksualitetsundervisning temaer som seksuell utvikling, seksuell og reproduktiv helse, relasjoner mellom mennesker, følelser, intimitet, kroppsbilde og kjønnsroller.

I denne rapporten har vi sett at lærere og elever har noe ulike svar på hvilke temaer som har blitt gjennomgått og i hvilke fag seksualitetsundervisningen har blitt holdt. Dette kan tyde på at de har ulike oppfatninger av og forventninger til hva seksualitetsundervisning er. Derfor anbefaler vi å skape en felles forventning til seksualitetsundervisningen, blant annet gjennom å inkludere elevenes ønsker. Vi tror dette vil bidra til et økt fokus på bredden i seksualitetsundervisningen og at det videre vil skape en mer åpen arena for samtaler om seksualitet.

OPPDATERTE UNDERVISERE

Det skjer stadig endringer i samfunnet og vår forståelse av seksualitet og seksuell helse endrer seg. Vi vet for eksempel at utforskning av egen seksualitet i større grad enn tidligere foregår på nett. Kunnskap og forskning på feltet både endrer og utvikler seg, og undervisere må få ressursene de trenger for å kunne holde seg og sin undervisning mest mulig oppdatert. Dette må, som vi også poengterte i rapporten [Seksualitetsundervisning i skolen. En kartlegging av elevers og læreres erfaringer og ønsker](#), blant annet sikres gjennom lærerutdanningen, og gjennom etter- og videreutdanning og kurs. Samtidig vet vi at lærerne etterlyser verktøy for å holde undervisningen, og det er også viktig med gode, faglig oppdaterte og tilgjengelige ressurser.

ELEVENES ØNSKER OG BEHOV

I denne rapporten har vi blant annet vist at elevene savner temaer i seksualitetsundervisningen, og vi har forsøkt å få frem hva de savner og videre hva de ønsker seg.

Sex og samfunn mener det er viktig å lytte til elevene og sørge for at seksualitetsundervisningen i størst mulig grad gjenspeiler både deres ønsker og deres behov. En viktig del av dette arbeidet er økt medbestemmelse. Vi som holder seksualitetsundervisning i skolen må også sørge for at det vi formidler oppleves som relevant for barn og unge slik at de kan bruke kunnskapen de får i sine liv. Vi må sørge for at elevene får kunnskap og kompetanse i seksualitetsundervisningen som de trenger for å ha en best mulig seksuell helse.

Sex og samfunn er Norges største senter for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter.

www.sexogsamfunn.no